

De wil van de Alkmaarder

De conciërge bij het stadhuis van 1953 tot zijn pensioen in 1980. Hij verhuisde met zijn gezin naar de dienstwoning bij het stadhuis. Hij had de sleutel naar de bunker.
FOTO COLLECTIE ZITA SWART-VEDDER

Dominic Schijven
d.schijven@hollandmediacombinatie.nl

Alkmaar ■ Verstopt in het zicht liggen ze. Open en bloot, maar niemand die er acht op slaat. Vierkante bakken met schotbalken bij een drietal bruggetjes in de stad. Iedereen loopt er langs, niet wetende dat het relieken uit de Koude Oorlog zijn. Ze werden gebruikt om improvisatiedamwanden te maken.

In het geval van bommen op de dijken, voorkwamen deze dammen dat het water uit de grachten wegliep naar lager gelegen polders en er geen bluswater meer in de grachten aanwezig was.

Het bewijst dat de regio Alkmaar de Koude Oorlog erg serieus nam. Dat was niet overal in Nederland gebruikelijk. Dit blijkt ook uit de steun die burgerorganisatie Bescherming Bevolking (BB) en het Korps Luchtwachtdienst (KLD) kregen van vrijwilligers.

De BB werd 1986 juist landelijk opgeheven omdat ze die nergens vol konden krijgen. De regio Alkmaar was de uitzondering op de regel, daar waren voldoende vrijwilligers.

„De wil van de Alkmaarder was opvallend. Hij was betrokken. Die betrokkenheid kun je doortrekken naar het heden. De gemeente en het archief van Alkmaar zijn als een van de eerste steden zo geïnteresseerd in de Koude Oorlog”, zegt onderzoeker Rutger Noorlander.

De historisch stadsgeograaf onderzoekt met een team de geschiedenis van de Koude Oorlog in Alkmaar. Ze begonnen afgelopen jaar met een inventarisatie met een oproep en een Koude Oorlog-avond in. Noorlander bereikte naar eigen schatting zo'n 10.000 mensen.

Het commandocentrum aan de Boezemsingel 2 in Alkmaar.
FOTO COLLECTIE SIMON SPAANS

Bescherming Bevolking marcheert door Alkmaar.

De reacties gingen door een zee, met vijftien diepte-interviews als resultaat. „Het is de laatste kans. Er zijn nog maar weinig getuigen uit die tijd met verhalen. De verhalenvertellers zijn zeventig, tachtig of negentig jaar oud. Al die verhalen zijn er nu nog, maar zijn straks voor altijd verloren. De burgemeesters uit die tijd leven bijvoorbeeld ook niet meer.”

Betrokkenheid
De andere belangrijke vondst is de Alkmaarse betrokkenheid. „In Nederland was in de laatste decennia van de Koude Oorlog weinig animo voor de BB. Het werd alom gezien als een verplichting en het was lastig om vrijwilligers te vinden. In de regio Alkmaar was het nooit een probleem om die vol te krijgen. Hoe het in Alkmaar was strookt niet met het nationale beeld.”

Bruggen
Van zijn onderzoek nu is de brugvondst de hoofdvondst. Het gaat om schotbalken in de Zoutkeetbrug bij de Oudegracht en Korte Vondelstraat, bij de Wolfsbrug even verderop en de Duikerfrontmuurbrug ter hoogte van de Bergervaart, om sluisdeuren onder de Texelsehek en de Bokkebrug en een platformen voor springstof in de Oude Friesebrug. „Dat ze toen zo ver gegaan zijn. Het ligt recht voor de ogen, maar iedereen loopt er langs. Bijna niemand weet ervan.”

De gedachte was dat als de Sovjet-Unie zou aanvallen die zouden mikken op de dijken rondom de stad. Het water zou dan uit de grachten weglopen naar lagergelegen gebieden, de polders. Als dan ook de stad wordt gebombardeerd, is er geen bluswater meer in de grachten.

De schotbalken zijn dertig jaar onaangerend gebleven, maar in theorie zijn ze nog bruikbaar. De schotbalken moeten in de sponningen gehesen worden. Dat was nog een uitdaging. „Er moest een takelwagen aan te pas komen. Dit was de taak van een firma. Het zou dus wel snel handelen geweest zijn bij een bombardement.”

Hij vond ook nog een andere brugmaatregel. Onder de Oude Friesebrug hing een stalen dwarsligger. Daar hing een bordes aan, be-

doeld voor springstof. Bij een invasie zou de brug opgeblazen worden.

Noodbestuurspost
Noorlander besteedt ook aandacht aan de meer bekende Koude Oorlogsrestanten, zoals de Noodbestuurspost onder het stadhuis. De bunker had directe telefoonlijnen naar de PTT-bunker, de commandopost van de BB, Den Haag en andere gemeenten. Hij was bedoeld voor de burgemeester en vijf stafleden om bij een aanval van de stad aan te sturen. Hij werd als niet zo zinvol beschouwd, weet Noorlander na z'n interviews. Toen hij in 1968 werd gebouwd, was het dreigingsniveau al lager. „Ze vonden het maar een benauwd hok.”

De bunker werd onderhouden, maar eigenlijk kwam er niemand. De conciërge woonde met zijn gezin in de dienstwoning in het stadhuis recht boven de bunker. Hij had de sleutel van alle ruimtes in het stadhuis en van de atoombunker. „Stiekem liet hij de bunker aan zijn schoonzoon zien, vol trots. Niemand wist van deze bijzondere plek in de stad, maar hij wel.”

Over de atoombunker aan de Frans Halsstraat/Ruysdaelkade, waar nu Bureau Jeugdzorg zit, werd Noorlander ook wijzer. De toenmalig burgemeester De Wit vond de BB zo belangrijk, dat hij ernaast een

Torens
De betrokkenheid tekende zich ook bij de Korps Luchtwachtdienst, het Nederlands militair netwerk van uitkijkposten. In een luchtwachttorens keken mensen met het blote

oog uit of een vliegtuig dreigend aan de horizon verscheen. Die torens waren langer in gebruik in Noord-Holland met het commandocentrum aan de Boezemsingel 2 in Alkmaar en in Groningen en Friesland met commandocentrum in Leeuwarden. De vijand kon via de Noordzee het land invliegen. „In Noord-Holland was de opkomst nagenoeg honderd procent, terwijl de luchtwachter ook vrijwillig in de hoge toren tuurde naar Russische vliegtuigen die nooit kwamen.”

nieuw kantoorpand liet bouwen.

Schijn
Al die maatregelen en één atoombom en het is klaar. Het klinkt alsof de maatregelen voor de vorm waren. Dat is niet helemaal waar, stelt Noorlander. Hij benadrukt dat de ingrepen bekeken moeten worden in de juiste context. „Het was schijn in de zin dat het misschien niet gewerkt had. Dat weten we met de kennis van nu. Atoombommen, tja. De effecten van straling waren maar gedeeltelijk bekend. De schijn was er met maatregelen zoals 'hurk onder de trap'. De atoombunkers zijn gebouwd met een serieuze insteek. Het idee was dat het land zo bestuurbaar bleef in tijd van nood.”

„De maatregelen waren een op reactie op de Tweede Wereldoorlog. Nederland is toen als neutraal land verrast. We konden niets. Dat moest bij de Koude Oorlog echt anders. Nederland moest voorbereid zijn op een aanval of inval.”

Volgens Noorlander lijkt Nederland er nu slechter voor te staan. Als er iets gebeurt, is er weinig tot niets. „De maatregelen, schijn of niet, gaven een handvat aan mensen om iets te doen in tijd van nood. Er was een EHBO-dienst, brandweer, veilige telefoonlijnen. Wat is er nu? Er is nog veel te leren van de voorbereidingen tijdens de Koude Oorlog.”

Noorlander wil nog meer weten via koudeoorlogalkmaar@gmail.com.

FOTO COLLECTIE ZITA SWART-VEDDER

Balken in de bak langs de Korte Vondelstraat...

De Koude Oorlogsmaatregelen liggen verstopt in het zicht.

Sluisdeuren onder de Texelsehek en de Bokkebrug als maatregel.

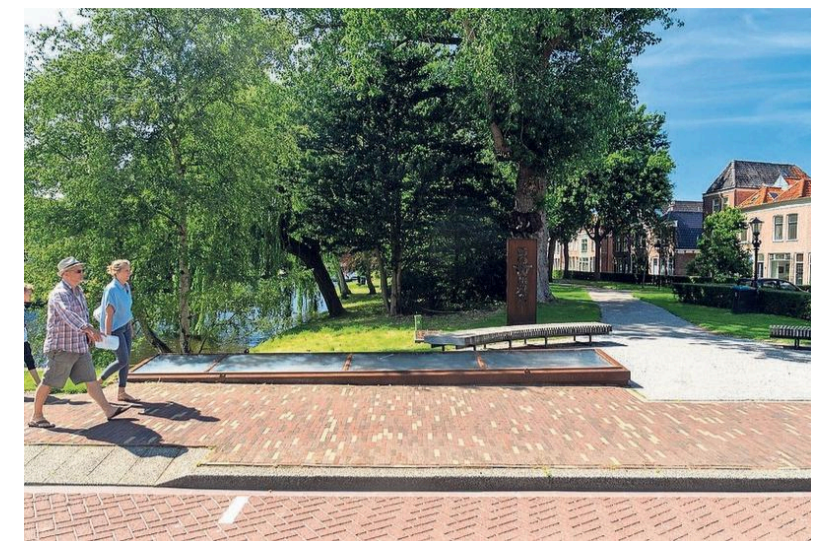
De Duikerfrontmuurbrug kon een improvisatiedijk worden.

Sluisdeuren onder de Texelsehek en de Bokkebrug als maatregel.

Sluisdeuren onder de Texelsehek en de Bokkebrug als maatregel.

Sluisdeuren onder de Texelsehek en de Bokkebrug als maatregel.

Sluisdeuren onder de Texelsehek en de Bokkebrug als maatregel.

...Die konden gebruikt worden als damwand.

Balken in de bak langs de Korte Vondelstraat...

De Koude Oorlogsmaatregelen liggen verstopt in het zicht.

Sluisdeuren onder de Texelsehek en de Bokkebrug als maatregel.